

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 21. TARAFLAR KONFERANSI'NDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KONUSUNDA KABUL EDİLEN PARİS ANLAŞMASI

2015'in çevreyle ilgili en önemli gelişmesi, 12 Aralık 2015'te, Paris'te, iklim değişikliği konusunda düzenlenen Birleşmiş Milletler 21. Taraflar Konferansı'nda aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 195 ülkenin üzerinde uzlaştığı Paris Anlaşması'dır. Bu yazıda, Paris Anlaşması, belirli başlıklar altında, özet olarak ve 21. Taraflar Konferansı'nın Anlaşma'nın kabulü ve uygulanmasına ilişkin uzlaştığı eylemlerle birlikte ele alınmıştır. Yazıda Paris Anlaşması için kısaca 'Anlaşma', Anlaşma'ya taraf olan ülke veya birlik için 'Taraf', BM İklim Değişikliği Çerçeve Konvansiyonu için 'Konvansiyon' kısaltmaları kullanılmıştır.

ANLAŞMANIN AMACI

Anlaşma, Konvansiyon'un uygulanmasını pekiştirerek, sürdürülebilir gelişmeyi ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını dikkate alarak:

(a) Küresel ortalama sıcaklık artışının endüstri öncesi düzeylere göre 2 °C'nin altında tutulması ve artışın 1,5 °C ile sınırlandırılması için gerekli çabaların gösterilmesi,

(b) İklim değişikliğinin elverişsiz etkilerine karşı direncin artırılması; düşük sera gazı salımlarına geçilmesinin, gıda üretiminin tehdit edilmeksizin, teşvik edilmesi,

(c) Düşük sera gazı salımlarının sağlanması ve iklim değişikliğine karşı direnç kazanılması yönünde mali katkı akışı

yoluyla iklim değişikliği tehdidine karşı küresel tepkiyi güçlendirmeyi amaçlamaktadır. (Madde 2)

SALIMLARIN AZALTILMASI

İklim değişikliğinin azaltılması (climate change mitigation) - ki bundan böyle 'Azaltım' olarak kısaltılacaktır - iklimde uzun vadede meydana gelecek değişikliklerin hızını ve büyüklüğünü sınırlayacak eylemleri içermektedir. Azaltım insandan kaynaklanan sera gazı salımlarının azaltılmasını ifade etmekte; karbon yutaklarının kapasitelerinin artırılması, örneğin yeniden ormanlandırma çalışmaları da Azaltım kapsamına girmektedir. Azaltım ile ilgili esas hükümler Anlaşma'da Madde 4'te yer almaktadır.

Gelişmiş ülkeler ekonomi genelinde mutlak Azaltım hedefleri koyarak sürece öncülük etmeyi sürdürmelidirler. **Gelişmekte olan ülkelerin** Azaltım ile ilgili çabalarına devam ederek, zaman içinde, ekonomi genelinde salım azaltma veya sınırlama hedeflerine geçmeleri özendirilir. Azaltım konusunda geliştirmekte olan ülkelere destek olunacaktır. **En az gelişmiş ülkeler ve geliştirmekte olan küçük ada devletleri** de düşük sera gazı salımları için özel durumlarını yansıtan strateji, plan ve eylem geliştirebilirler.

Anlaşma'ya Taraf olan her ülke, sera gazı salımlarının azaltılmasına ilişkin ulusal olarak belirleyeceği katkılarını, beş yılı aşmayacak süreler içinde güncelleyerek bildirecektir.

Taraflar Konferansı, 2025 ve 2030 yılları için BM'ye bildirilen "niyet edilen ulusal katkıları (INDC)"ın 2 °C senaryosunun içine düşmediğini ve 2030 yılında salımların 55 milyar ton düzeyine çıkacağını

endişe ile kaydetmiştir. Ortalama küresel sıcaklıktaki artışın 2 °C'nin altında kalabilmesi ve salımların **40 milyar tona** indirilebilmesi için çok daha fazla çabanın gerektiği vurgulanmıştır.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE UYUM SAĞLANMASI

Ülkelerin iklim değişikliğine uyum sağlaması (climate change adaptation) hakkındaki esas hükümler Anlaşma'da **Madde 7'**de yer almaktadır. İklim değişikliğine uyum sağlanması ile ilgili çabalar bundan böyle 'Uyum' olarak kısaltılacaktır.

*Anlaşma ile, Taraflar, Uyum kapasitesinin artırılması, iklim değişikliğine karşı zayıflığın azaltılması ve direncin yükseltilmesi için küresel Uyum hedefi belirlerler. Bu hedefin belirlenmesinde sürdürülebilir gelişmeye katkı sağlanması ve **Madde 2'**de sözü edilen sıcaklık hedefi dikkate alınır.*

Uyum'un, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası boyutlarıyla küresel bir çaba; iklim değişikliğine karşı insanları, canlıları ve ekosistemleri korumak için uzun vadeli küresel tepkiye katkı sağlayan ana bir bileşen olduğu kabul edilmiştir. Bu arada, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine açık durumda bulunan gelişmekte olan ülkelerin ivedi gereksinimlerini dikkate alarak söz konusu gelişmekte olan tarafların Uyum çabaları için yardım ve uluslararası işbirliğinin önemi de kabul edilmiştir.

Mevcut durumdaki Uyum gereksiniminin anlamlı ve büyük olduğu; daha yüksek Azaltım düzeylerinin ek Uyum gereksinimlerini aşağı çekebileceği ve daha büyük Uyum gereksinimlerinin daha büyük Uyum maliyetlerine neden olabileceği Taraflar'ca kabul edilmiştir.

KAYIP VE ZARAR

Kayıp ve zarar ile ilgili esas hükümler Anlaşma'da **Madde 8'**de yer almaktadır.

"Aniden oluşan aşırı hava olayları" ile denizlerin yükselmesi, sıcaklıkların artışı, okyanusların asitlenmesi, buzulların erimesi, çölleşme, orman ve toprağın zarar görmesi, biyoçeşitliliğin azalmasını içeren "yavaş gelişen afetler" iklim değişikliğinin olumsuz etkileri olarak kabul edilmektedir.

*İklim değişikliğinin etkileri sonucu oluşan **Zarar ve Kayıplar için Varşova Uluslararası Mekanizması** kullanılacaktır.*

Zarar ve kayıpların önlenmesi, azaltılması ve karşılanmasına yönelik Taraflar arasındaki işbirliği: (a) Erken uyarı sistemleri (b) Acil durumlara karşı hazır olma (c) Yavaş gelişen afetler (d) Geri dönüşü olmayan kalıcı zarar ve kayıplara yol açan olaylar (e) Kapsamlı risk değerlendirmesi ve risk yönetimi (f) Risk sigortası (g) Ekonomik olmayan zararlar (h) Toplulukların, canlıların ve ekosistemlerin dirençliliği alanlarını kapsayacaktır.

MALİ KONULAR

Mali konularla ilgili esas hükümler Anlaşma'da **Madde 9'**de yer almaktadır.

Anlaşma'ya Taraf gelişmiş ülkeler, Anlaşma'ya Taraf gelişmekte olan ülkelere, hem Azaltım hem de Uyum ile ilgili konularda yardımcı olmak üzere, Konvansiyon altındaki yükümlülüklerinin

devamı olarak, mali kaynak sağlayacaklardır. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere sağlayacakları mali kaynaklarla ilgili nicel ve nitel bilgileri iki yılda bir bildireceklerdir.

Mali kaynakların arttırılması hükmü Uyum ile Azaltım arasında bir dengenin sağlanmasını hedeflemelidir. Bu konuda, özellikle, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı savunmasız durumda ve kapasiteleri sınırlı olan en az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletleri gibi Taraflar'ın öncelik ve gereksinimleri dikkate alınmalıdır.

Taraflar Konferansı, **2025**'ten önce, gelişmekte olan ülkelerin gereksinim ve önceliklerini dikkate alarak, gelişmiş ülkelerin sağlayacağı **yılda 100 milyar Amerikan Doları**'ndan az olmayacak yeni bir toplu nicel hedef belirleyecektir.

TEKNOLOJİ GELİŞTİRME VE TRANSFERİ

Teknoloji geliştirme ve teknoloji transferi ile ilgili esas hükümler Anlaşma'da **Madde 10**'da yer almaktadır.

Taraflar, iklim değişikliğine karşı direnci arttırmak ve sera gazı salımlarını azaltmak için, teknolojinin geliştirilmesi ve transferinin tam anlamıyla gerçekleşmesinin önemi hakkında uzun vadeli bir vizyonu paylaşmaktadırlar.

Madde 10'nun uygulanabilmesi için gelişmekte olan ülkelere, mali destek de içinde olmak üzere, destek sağlanacaktır. Teknoloji döngüsünün değişik evrelerinde teknoloji geliştirme ve transferi konusunda işbirliğini güçlendirme çabaları verilecek destek kapsamındadır. Bu çabalarda yaklaşım Azaltım ve Uyum arasında denge sağlanmasına yönelik olmalıdır. Gelişmekte olan ülkelere teknoloji geliştirme ve transferi konusunda verilen destek çabaları ile ilgili bilgiler Anlaşma'nın küresel hedeflerine ulaşış ulaşmadığının izlenmesi sürecinde dikkate alınacaktır.

KAPASİTE GELİŞTİRİLMESİ

Kapasite geliştirilmesi ile ilgili esas hükümler Anlaşma'da **Madde 11**'de yer almaktadır.

Bu Anlaşma çerçevesinde kapasite geliştirme, gelişmekte olan ülkelerin, özellikle en az gelişmiş ülkeler gibi kapasitesi en düşük olan ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletleri gibi iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı savunmasız durumda olan ülkelerin Uyum ve Azaltım eylemlerini uygulamaları için kapasitelerinin ve yeteneklerinin geliştirilmesini kapsamaktadır.

Tüm Taraflar gelişmekte olan ülkelerin kapasitelerinin arttırılması için işbirliği yapmalıdır. Gelişmiş ülkeler gelişmekte olan ülkelerin kapasite geliştirme eylemlerine desteği arttırmalıdır.

Bölgesel, ikili ve çok taraflı yaklaşımlarla bu Anlaşma'yı uygulamak üzere gelişmekte olan ülkelerin kapasitelerini arttıran tüm Taraflar kapasite geliştirmeyle ilgili önlem ve eylemlerini düzenli olarak bildireceklerdir. Gelişmekte olan ülkeler de kapasite geliştirme planları, politikaları, eylemleri ve önlemleriyle ilgili ilerlemeleri düzenli olarak duyurmalıdır.

Taraflar Konferansı, Kapasite Geliştirme için Paris Komitesi kurulmasına karar vermiştir.

EYLEMLERİN VE DESTEKLERİN SAYDAMLIĞI

Saydamlık ile ilgili esas hükümler Anlaşma'da **Madde 13'**de yer almaktadır.

Karşılıklı güveni sağlamak ve uygulamanın etkinliğini arttırmak amacıyla, eylemler ve destekler için geliştirilmiş bir “saydamlık çerçevesi” oluşturulur.

İklim değişikliğine karşı gerçekleştirilecek eylemler için oluşturulacak saydamlık çerçevesiyle, belirlenen hedefler ışığında, Taraflar'ın belirtilen ulusal katkıları ve Uyum çabalarına ilişkin gelişmelerin açık olarak izlenmesi; destek verecek ve alacak ilgili Taraflar için açıklık sağlanması amaçlanmaktadır. Böylece, sağlanan toplam mali desteğin gözden geçirilmesi ve küresel hedeflere ulaşımın izlenmesi mümkün olacaktır.

Her Taraf düzenli olarak şu bilgileri verecektir: (a) Ulusal envanter raporu (b) Ulusal olarak belirlenmiş katkılara ulaşılmasına ilişkin gelişmelerin izlenmesini sağlayacak gerekli bilgiler. Sözleşmeye Taraf gelişmiş ülkeler, geliştirmekte olan ülkelere sağlayacakları mali, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme destekleri hakkında bilgi vermelidir. Bilgiler teknik uzman denetimine tabi olacak; ek olarak, her Taraf, mali konularla ilgili gelişmelere ve ulusal olarak belirlenen katkılara ulaşılmasına yönelik çok taraflı bir değerlendirmeye katılacaktır.

Her Taraf, ayrıca, iklim değişikliğinin etkileri ve Uyum çabaları ile ilgili bilgi vermelidir.

Madde 13'ün uygulanmasında geliştirmekte olan ülkelere destek sağlanacaktır. Geliştirmekte olan ülkeler, saydamlıkla ilgili kapasitelerinin gelişmesi yönünde sürekli olarak destekleneceklerdir.

Taraflar Konferansı, Madde 13'te belirlenen bilgilerin, en az gelişmiş ülkeler ve geliştirmekte olan küçük ada devletleri dışındaki tüm Taraflar'ca, iki yıllık dönemlerden daha az sıklıkta olmayacak şekilde sağlanmasını kararlaştırmıştır.

KÜRESEL HEDEFLERE ULAŞILMASININ İZLENMESİ

Küresel hedeflere ulaşılmasının izlenmesine ilişkin esas hükümler Anlaşma'da **Madde 14'**te yer almaktadır.

Taraflar Konferansı, Paris Anlaşması'yla ilgili düzenli olarak yapacağı toplantılarda, Anlaşma'nın amacına ve uzun vadeli hedeflerine ulaşılmasına yönelik toplu gelişmelerin değerlendirilmesi amacıyla, Anlaşma'nın uygulanmasına ilişkin küresel envanter çıkaracaktır.

Taraflar Konferansı ilk “küresel envanter sayımı”nı 2023'te ve ondan sonra, farklı bir karara varmazsa, her beş yılda bir gerçekleştirecektir.

UYGULAMANIN VE ANLAŞMAYA UYMANIN KOLAYLAŞTIRILMASI

Madde 15, uygulamaların ve Taraflar'ın Anlaşma'ya uymalarının kolaylaştırılması için bir mekanizma öngörmektedir.

Uygulamanın kolaylaştırılması ve Anlaşma hükümlerine uymanın teşvik edilmesi için kurulacak mekanizma, bir komiteden meydana gelecektir. Komite, yıllık olarak, Taraflar Konferansı'na rapor verecektir.

Taraflar Konferansı, komitenin, ilgili bilimsel, teknik, sosyo-ekonomik ve hukuk alanlarında yetkinliği kabul edilmiş **12** üyeden oluşmasına karar vermiştir. Komiteye üyeler, Taraflar Konferansı tarafından, **Birleşmiş Milletler**'in her **beş** bölgesinden **iki** üye, en az gelişmiş ülkelerden **bir** üye ve gelişmekte olan ada devletlerinden **bir** üye olmak üzere, hakkaniyetli bir coğrafi temsil esasına göre seçilecek; seçimde cinsiyet eşitliğine dikkat edilecektir.

ANLAŞMANIN DİĞER HÜKÜMLERİ

Anlaşma'da **Madde 16-19**, Taraflar Konferansı'nın, toplantılarını ne şekilde yapacağı, toplantılara üye ve gözlemci olarak kimlerin katılabileceği, uygulama için hangi mevcut yardımcı kurulları çalıştırabileceği ve nasıl yeni kurullar meydana getirebileceği, uygulayacağı yöntemler için kurallar, sekreterliği kimin yapacağı hakkında hükümler içermektedir.

Madde 20'de Anlaşma'nın **22 Nisan 2016**'dan **21 Nisan 2017**'ye kadar New York'taki BM Merkezi'nde imzaya açık kalacağı; ondan sonra katılıma açılacağı belirtilmiştir. **Madde 21**'de ise Anlaşma'nın toplam küresel sera gazı salımlarının tahmini olarak en az **yüzde 55**'ni oluşturan en az **55** Taraf'ın onaylaması, kabulü veya katılımından **otuz gün sonra** yürürlüğe gireceği bildirilmiştir.

Madde 22-29, Kovansiyon'nun bazı hükümlerinin bu Anlaşma için de uygulanacağı, Anlaşma'nın eklerinin Anlaşma'nın parçası olduğu, her Taraf'ın bir oy hakkına sahip olduğu, BM Genel Sekreteri'nin Anlaşma'nın yediemini olduğu, Anlaşma'da hiçbir Taraf'ın çekincesinin bulunmadığı, isteyen Taraf'ın Anlaşma'nın yürürlüğe girmesinden üç yıl sonra çekilebileceği, Anlaşma'nın Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinlerinin aynı şekilde geçerli olduğu hakkında hükümler içermektedir.

2020 ÖNCESİNDE EYLEMLERİN ARTTIRILMASI

Taraflar Konferansı, **2020** öncesinde iklim değişikliği ile mücadelede en yüksek çabanın gösterilmesini sağlamaya kesin karardır. Bu amaçla:

Kyoto Protokolü'nü imzalayan tüm Taraflar, bir an önce Kyoto Protokolü'nün **Doha Değişikliği**'ni onaylamaya ve uygulamaya; **Cancun Sözleşmeleri** altında Azaltım taahhüdünde bulunmaya ve uygulamaya davet edilir.

2016-2020 döneminde Azaltım ile ilgili gerçekleştirilecek teknik inceleme süreci genişletilecek ve güçlendirilecektir. Aynı dönem içinde Uyum ile ilgili bir teknik inceleme süreci başlatılacaktır.

Gelişmiş ülkeler, acilen ve yeterli miktarda, mali, teknoloji ve kapasite geliştirme desteği sağlayacaklar; Azaltım ve Uyum için gelişmekte olan ülkelere **2020** itibarıyla yıllık olarak sağlanacak toplam **100 milyar Amerikan Doları** tutarında mali destek hedefine ulaşmak üzere acilen mali desteklerini arttıracaklar; bununla ilgili somut bir yol haritası hazırlayacaklardır.

Mali kaynaklarla ilgili fırsatların belirlenmesi için **Taraflar Konferansı'nın 22.** toplantısında bir "kolaylaştırıcı diyalog" başlatılması kararlaştırılmıştır.

Lima-Paris Eylem Gündemi'nin 2014 İklim Zirvesi'ni esas alan çalışmaları takdirle karşılanmış, 2016-2020 döneminde yapılacak Taraflar Konferansı toplantılarıyla bağlantılı olmak üzere, Lima-Paris Eylem Gündemi üzerine geliştirilecek üst düzey katılımlı bir etkinlik düzenlenmesine karar verilmiştir.

Taraflar Konferansı Başkanı adına hareket etmeye yetkili, iki adet üst düzey "şampiyon" atanacaktır. Şampiyonların görevi Taraflar'ın 2016-2020 dönemindeki çabalarının başarıya ulaşması için üst düzey katılımın sağlanmasını kolaylaştırmaktır.

ANLAŞMA'YA TARAF OLMAYAN PAYDAŞLAR

Sivil toplum, özel sektör, mali kuruluşlar, şehirler, vb. diğer Taraf olmayan paydaşların gösterdiği çabalar memnuniyetle karşılanmaktadır. **Taraflar Konferansı** bu paydaşları, salımların azaltılması ve/veya iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı dayanıklılığın güçlendirilmesi yönündeki çabalarını ve destek eylemlerini arttırmak ve bu eylemlerini açıklayarak tanıtmak üzere **İklim Hareketi için Devlet Dışı Aktör Bölgesi Platformu** (Non-State Actor Zone for Climate Action Platform)'na katılmaya davet etmektedir.

Yerel toplulukların ve yerli halkların iklim değişikliğine karşı mücadelede bilgi, teknoloji ve çabalarını güçlendirmeleri gerektiği kabul edilmiş, Azaltım ve Uyum ile ilgili deneyimlerin ve en iyi uygulamaların birlikte ve bütüncül olarak paylaşılacağı bir platformun kurulması kararlaştırılmıştır.

Salımların azaltılmasında "karbon fiyatlandırması" gibi araçlar yolu ile sağlanan teşviklerin önemli bir rolü olduğu da Taraflar Konferansı'nca kabul edilmiştir.

Paris Anlaşması'nın işlerlik kazanmasını ve insanlığın geleceği için belirlenen hedeflere ulaşılmasını gönülden diliyor; bununla ilgili olarak hepimize görev düştüğünü vurgulamak istiyorum.

Mete İmer
ÇEVKO Vakfı Genel Sekreteri